

Mishpatim: An Angel among us

Rambam vs Ramban

שמות כג: הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל-המקום אשר הכנתי: השמר מפניו ושמע בקולו אל-תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבן: כי אם-שמע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואניבתי את-איביך וצרתי את-צרריך: כִּי־לֹא מִלֹּאכִי לִפְנֵיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחֹוֵי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּינוּ: לא-תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם כי הרס תקרסם ושבר תשבר מצבותיהם: ועבדתם את יהוה אלהיכם וברך את-לחמך ואת-מימך והסרת מחרתך מקרבך:

שמות לג: וידבר יהוה אל-משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל-הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה: ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את-הכנעני האמרי והחתי והפריזי החוי והיבוסים: אל-ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם-קשה-ערוף אתה פראכלך בדרך: וישמע העם את-הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא-שתו איש עדיו עליו:

... ויאמר משה אליהוה ראה אתה אמר אלי העל את-העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר-תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם-מצאת חן בעיני: ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את-דרךך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה: ויאמר פני ילכו והנחתי לך: ויאמר אליו אם-אין פניך הלכים אל-תעלנו מזה: ובמה | יודע אפוא כי-מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מפל-העם אשר על-פני האדמה: (פ) ויאמר יהוה אל-משה גם את-הדבר הזה אשר דברת אעשה כי-מצאת חן בעיני ואדעך בשם:

רמב"ן

ויש לשאול שהרי הגזרה היא לא נתקיימה? שהקב"ה אמר לו ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך (להלן לג ב ג), ומשה בקש עליה רחמים ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו (שם טו-טז), ונתרצה לו הקב"ה ואמר לו גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה (שם יז).

וכך אמרו (סנהדרין שם) דאפילו בפרונקא לא קבליניה, דכתיב אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה?

והתשובה לפי הדעת הזאת, כי הגזרה היא לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (להלן לג טז) ונפלינו אני ועמך... אבל לאחר מיתנו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה יג יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. ושם תראה ששאלו יהושע מה אדוני מדבר אל עבדו (שם יד), ולא צוה דבר שנגלה אליו בעבורו, אלא שאמר לו של נעלך מעל רגליך (שם טו), ולא בירר למה בא. **אבל היתה המראה להודיע אותו כי מעתה יהיה מלאך שלוח לפנייהם לצבא בבאם במלחמה.** וזהו שאמר עתה באתי (שם יז). וכך אמרו בתנחומא (יח) אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו. ומפורש אמרו (בשמו"ר לב ג) בטל שלא ימסרו להם שר כל ימי משה, וכיון שמת משה חזר אותו השר למקומו, שכן יהושע רואה אותו, שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, לכך נאמר הנה אנכי שולח מלאך:

ועל דרך האמת, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא המלאך הגואל (בראשית מח טז) אשר השם הגדול בקרבנו, כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו ד), והוא שאמר אנכי האל בית אל (בראשית לא יג), כי דרך המלך לשכון בביתו, ויקראנו הכתוב מלאך בעבור היות כל הנהגת העולם הזה במדה היא ורבותינו אמרו (סנהדרין לח: כי הוא מטטרון, והוא שם למורה הדרך. וכבר פרשתי זה בסדר בא אל פרעה (רמב"ן על שמות י"ב:י"ב). וזה טעם לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי, הוא בית המקדש, כדכתיב מקדש ה' כוננו ידך (שמות ט"ו:י"ז), והטעם אשר הכינותי לי, להיות בית קדשי ותפארתי כי שם הכסא שלם...

והנה כאשר המלאך הזה שוכן בקרב ישראל לא יאמר הקב"ה לא אעלה בקרבך (שמות לג:ג), כי שמי בקרבנו, והוא בקרב ישראל, אבל כשחטאו בעגל רצה לסלק שכינתו מתוכם ושיהיה מלאך משלוחיו הולך לפנייהם, ובקש משה רחמים וחזר ושיכן שכינתו בתוכם, ושם אפרש הפסוקים בע"ה:

יהושע ה: ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר לו הלנו אתה אם-לצרינו: ויאמר | לא כי אני שר-צבא-יהוה עתה באתי ויפל יהושע אל-פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל-עבדו: ויאמר שר-צבא יהוה אל-יהושע של-נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא ויעש יהושע כן:

Moreh Nevuchim II:6

We have already stated above that the angels are incorporeal. This agrees with the opinion of Aristotle: there is only this difference in the names employed--he uses the term "Intelligences," and we say instead "angels." His theory is that the Intelligences are intermediate beings between the Prime Cause and existing things, and that they effect the motion of the spheres, on which motion the existence of all things depends. This is also the view we meet with in all parts of Scripture: every act of God is described as being performed by angels. But "angel" means "messenger"; hence every one that is intrusted with a certain mission is an angel. Even the movements of the brute creation are sometimes due to the action of an angel, when such movements serve the purpose of the Creator, who endowed it with the power of performing that movement... all parts of the Universe, even the limbs of animals in their actual form, are produced through angels: for natural forces and angels are identical. How bad and injurious is the blindness of ignorance! Say to a person who is believed to belong to the wise men of Israel that the Almighty sends His angel to enter the womb of a woman and to form there the foetus, he will be satisfied with the account; he will believe it, and even find in it a description of the greatness of God's might and wisdom; although he believes that the angel consists of burning fire, and is as big as a third part of the Universe, yet he considers it possible as a divine miracle. But tell him that God gave the seed a formative power which produces and shapes the limbs, and that this power is called "angel," or that all forms are the result of the influence of the Active Intellect, and that the latter is the angel, the Prince of the world, frequently mentioned by our Sages, and he will turn away; because he cannot comprehend the true greatness and power of creating forces that act in a body without being perceived by our senses. Our Sages have already stated--for him who has understanding--that all forces that reside in a body are angels, much more the forces that are active in the Universe...

Moreh Nevuchim II:34

THE meaning of the Scriptural passage, "Behold I will send an angel before thee," etc. (Exod. xxiii. 20), is identical with the parallel passage in Deuteronomy which God is represented to have addressed to Moses at the revelation on Mount Sinai, namely, "I will raise them up a prophet from among their brethren," etc. (Deut. xviii. 18). The words, "Beware of him, and obey his voice," etc., said in reference to the angel, prove [that this passage speaks of a prophet]. For there is no doubt that the commandment is given to the ordinary people, to whom angels do not appear with commandments and exhortations, and it is therefore unnecessary to tell them not to disobey him. The meaning of the passage quoted above is this: God informs the Israelites that He will raise up for them a prophet, to whom an angel will appear in order to speak to him, to command him, and to exhort him; he therefore cautions them not to rebel against this angel, whose word the prophet will communicate to them. Therefore it is expressly said in Deuteronomy, "Unto him ye shall hearken" (Deut. xviii. 15); "And it shall come to pass that whosoever shall not hearken unto my words which he shall speak in my name," etc. (*ibid.* 19). This is the explanation of the words, "for my name is in him" (Exod. xxiv. 22). The object of all this is to say to the Israelites, This great sight witnessed by you, the revelation on Mount Sinai, will not continue for ever, nor will it ever be repeated. Fire and cloud will not continually rest over the tabernacle, as they are resting now on it: but the towns will be conquered for you, peace will be secured for you in the land, and you will be informed of what you have to do, by an angel whom I will send to your prophets; he will thus teach you what to do, and what not to do. Here a principle is laid down which I have constantly expounded, viz., that all prophets except Moses receive the prophecy through an angel.

במדבר כ - וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרָיִם וְנָשָׂב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹא אֲבֹתֵינוּ: וְנִצְעַק אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קָצָה גְבוּלָה:

רא"ש על התורה

הנה אנכי שולח מלאך לפניך. פירש"י מה שפ"י אבל שמעתי פשט נאה מפי הר"ר דן אשכנזי אותו מלאך ר"ל נביא ובכמה מקומות מצינו שנקראו הנביאים מלאכים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים:

R. Shimshon Raphael Hirsch

הנה אנכי שלח מלאך. We have already remarked on המלאך הגורא (Gen. XLVIII,16) that the term מלאך does not necessarily imply an individual, a human or superhuman creature, but may also be used for any contrivance which God arranges for some special purpose. One could have been able to take it here to mean "angel" or in the general meaning "Fate, Providence", literally "something sent", if V.21 & 22 did not speak of the obedience which is to be given to this מלאך and the instructions and orders of God which he has to transmit. We do not find that God sent His instructions and orders through an angel, and so we must, even if we do take it in that general sense, take it that Moses is specially to be understood by the term,

who, in any case, belonged, in no small or unimportant degree, to those measures and means which God used to fulfil the fate of Israel. Bearing in mind the verse in Numbers XX, where, by the term מלאך Moses is specifically to be understood (וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים) we think it is not far-fetched to take the "messenger of God" sent before Israel, of our verse here, too, to refer specially to Moses. In any case, it states here, that, just as their protection in the wandering through the wilderness was quite clearly, solely the direct work of the almighty power of God, so the taking possession of the Promised Land, אשר הכנתי which God had prepared quite specially as the land for the people of His Torah, was to be purely the work of the same Divine Power and not the achievement of human swords. — הכנתי the characteristics of the soil of Palestine, and the climate and physical properties which were accorded to the land, are all in accordance with the mission that the life of the nation based on the spirit of God and His Torah, was meant to develop. (cf. Deut. XI,10—12 and in conjunction with it, 13 et seq.; Jonah I,3 and expressions such as אוירא דא"י מחכים etc.).